

Književne novosti

Dr. Franz Prešeren, *Deutsche Gedichte*. Gedruckt und verlegt Laibach 1902 bei Ig. v. Kleinmayr u. Fed. Bamberg. — Kaj naj vzamem pri tej knjižici pod kritično lupo? Ali Prešerna kot nemškega pesnika? Ali slovstvenega zgodovinarja, ki je izdal navedeno zbirko nemških Prešernovih poezij? Ali, kakor po stari šegi, papir in tisk? V prvem oziru bi imela kritika izdatno zamudo in zgrešila bi glavni svoj smoter. Prišli bi tudi nekako v konflikt s priznanim, četudi ne posebno modrim pregovorom »De mortuis nil nisi bene«. Kajti pri vsej pobožnosti, s katero se približujemo Prešernovemu geniju, ne moremo tajiti, da ni vse sijajno, kar se tu pod njegovim imenom solnči. Zgodilo se je Prešernu glede nemščine pač tako kakor Goetheju glede francoskega jezika. »Soll ich französisch reden?« je pisal iz Geneva »eine fremde Sprache, in der man immer albern erscheint, man mag sich stellen wie man will, weil man immer nur das Gemeine, nur die groben Züge und noch dazu stockend und stotternd ausdrücken kann«. S tem nočem nikakor trditi, da Prešeren ni bil zmožen, pesniti v nemškem jeziku, dasi tudi v gramatikalnem oziru ni vse vzorno. Primeri kitico »Ihn nahm hinweg ein einz'ger Blick, ihn bringt nicht wieder kein Geschick« (str. 7) ali prvi dve kitici soneta na str. 15. »La grammair, qui sait régenter jusqu'aux rois« pravi, če se ne motim, Molière nekje. No, Prešeren je semintja pokazal, da stoji tudi v tem oziru nad kralji. Toda tega mu nočem očitati, kajti vobče se moramo čuditi, kako gladko razmeroma je tekla vezana nemščina izpod Prešernovega peresa. In tudi izražene misli, vsebina nemških izvornikov se smejo meriti z marsikaterimi ustvaritvami sodobnih nemških romantikov. Toda ravno to mi moti uživanje teh pesmi, da me preveč opominjajo na »gojiteljico«, kakor imenuje Prešeren nemško kulturo v sonetu »Des Sängers Klage«. Dasi je tudi v slovenskih pesmih marsikaj, kar je vzraslo na tleh nemškega romantizma; slovenski jezik, zlasti pa njega domači gorenjski kolorit nas odpeljuje iz Weimara in Jene tje gori »v srečno, drago vas domačo«, v krasno solnčnato Prešernovo domovino. In tako nam pristna narodna barva Prešernovega jezika v nekaterih pesmih pokriva tuje ideje, tuje misli ali vsaj tuje inspiracije, kar je seveda glede nemških poezij izključeno. Sicer je pa ravno dejstvo, da nam Prešeren kot nemški pesnik ne ugaja tako kakor kot slovenski, sijajno izpričevalo za to, da je bil vendar eminentno slovenski pesnik.

Toda dosti o tem! Ni umestno govoriti o nemškem pesniku Prešernu, temveč o slovenskem Prešernu, ki je ustvaril tudi par nemških poezij. To se pravi: omenjena zbirka ima za nas vrednost, ker je to pesnil naš največji lirik pretekle dobe, torej relativno, individualno, osebno vrednost. Zbirka bi bila torej v prvi vrsti le zanimiva, literarnozgodovinsko zanimiva, če bi ne bile skoraj vse tukaj priobčene pesnitve že objavljene v Vidičevi nemški izdaji Prešernovih poezij.

Tako nam pa Pintarjevč zbirka ni mogla prinesiti veliko novega, in zato se nam tudi ne vidi potrebno, oceniti posebej delovanje izdajateljivo.

Da je zunanja oprema knjižice elegantna in lepa, ni treba poudarjati pri tiskotvoru, ki nosi Bambergovo tvrdo na čelu. *Dr. Gojmir Krek.*

Zofka Kveder: Ljubezen. 1901. V lastni založbi. Tiskala tiskarna »Edinost«. Cena K 1'60. Zofka Kveder je stopila z novo knjigo pred slovenski svet. Celi knjigi je predmet ljubezen! . .

Ako čita človek našlov »Ljubezen«, pričakuje skoro, da ga čaka v knjigi vrsta himen, vrsta slavospevov na zmisel in pomen tega mogočnega čustva. No, kaj takega nam gospodična Zofka Kveder ni nameravala podati. Njej je bilo le na tem, da nam pokaže različne strani ljubezni, včasih take strani, ki se v življenju navadno prezro . . .

Ne samo pri nas, tudi drugod se je gledalo zadnje čase skoro izključno na to, kako obdelava ta ali oni pisatelj svoje predmete. Kdor je bil izvirnejši, nenavadnejši v tem oziru, ta je veljal za večjega umetnika, pri tem pa se je često zamenjavala umetnost z afektacijo. Tudi gospodična Zofka Kveder je v svoji knjigi »Misterij žene« še malo preveč hlastala po izvirnosti v obliki, in to je bilo deloma krivo, da se je izrekla o knjigi obsodba, katere po mojem mnenju ni zaslužila. Vsekakor bi se bilo dalo v knjigi to in ono pohvaliti. V zbirki »Ljubezen« je oblika mnogo enostavnejša, da, bojim se, da je zašla pisateljica hipoma v nasprotni ekstrem in da je zdaj oblika, katere se poslužuje, preenakomerna. Dramatiška oblika je včasih jako umestna in ima to prednost, da nam stavi vse mnogo živeje pred oči nego pripovedna, nikakor pa ni prikladna za vse predmete. Tako se vsaj meni zdi, da bi se bil dal sujet precej prve piiece »Tuje oči« obdelati na drug način mnogo bolje. Ta proizvod, dasi lep v nekaterih posameznostih, mi sploh ne ugaja posebno. Moža Vandinega jaz ne razumem prav. Njegova žena žaluje po umrlem otroku, a on pride ter ji razodene, da ima sina, kateremu mati je neka služkinja — precej čudna ženska, ki niti noče vzeti očeta svojega otroka za moža, menda zato ne, da ima lahko otroke še z drugimi. — Ali misli pisateljica, da mož ženi kaj takega tako lahko razodene? . . Dva znanca, lahko rečem, dva prijatelja sem imel, ki sta si v podobnem položaju vzela življenje od sramote! Mož ne more nikdar vedeti, kako njegova žena sprejme tako vest. Preveč se tvega s tako samo-obtožbo! Da se stori kaj takega, za to morajo biti posebni tehtni razlogi, z drugimi besedami, stvar mora biti motivirana. »Pa saj so razlogi!« poreče morda pisateljica. »Vanda žaluje po otroku, njen mož ji hoče nadomestiti to izgubo s tem, da ji dovede drugega, tudi svojega otroka!« Nekaka tolažba naj bi bila torej to za ubogo mater? . . Ah, v tem se Vandin mož moti in pisateljica z njim!

»Zimsko popoldne« je prizor med dvema visokošolcema — trpinoma. Ta prizor pravzaprav ne spada v knjigo, ker ne igra ljubezen v njem nikake prave uloge. Predmet je star, obrabljen. A pisateljica ga je porabila za to, da je izrekla nekaj prav lepih, izvirnih misli.

»Pri branjevki« — v tem prizoru nam je hotela pisateljica pokazati, da bije včasih tudi v prsah preproste ženske plemenito srce, dočim se pri takozvanih izobraženih često pogreša.

»Strti« — ta črtica je ena najboljših v zbirki. Sicer se nahaja v njej semtertja kaj pretiranega. Da bi bil mogel kak doktor konstatirati, da je prišlo dete vsled moževe krivde mrtvo na svet, se mi ne zdi samo neverjetno, temveč naravnost nemogoče. Ako prezremo to malenkost, moramo reči, da je posegla pisateljica s to črtico globoko v življenje.

»Pravica do življenja« je drama v štirih dejanjih, v kateri pa pisateljica v uvodu sama pravi, da ni bila pisana za oder. Stvar pri tej drami je

ta, da ji nedostaje dejanja. Preveč razblinjena je. Ako bi bila pisateljica to, kar nam je nameravala s to dramo povedati, združila v en sam akt, bi bil učinek vsekakor večji.

Po mojem mnenju tudi povest ne sme biti brez vsega dejanja. Zakaj? . . . Zato, ker se življenje najbolj razodeva v dejanju, in ker nam je pravzaprav le iz dejanja mogoče posneti človeške misli in čustva! . . . Res, tako zvana duševna analiza je nekaj lepega, če je istinita — toda kje je tu kontrola! Pisatelj nam podaja duševno analizo le na dva načina lahko: ali tako, da se poglobi v situacijo svojega junaka, ali pa tako, da z ostrimi očmi opazuje človeške značaje, motri delovanje posameznikov ter jih prouči tako natanko, da dela iz njih početja lahko zaključke glede njih duševne razpoloženosti. Zato pa dejanje tudi v povesti ni tako postranska reč, kakor mislijo nekateri. Pravo razmerje med zunanjim dejanjem in duševno analizo je pač tudi eden glavnih pogojev za vsak leposloven umotvor! . . . Še manj nego povesti se more pogrešati dejanje pri drami.

Da starši iz sebičnih namenov silijo hčer, da bi vzela neljubljenega moža, je nekaj starega. A to niti ni glavna stvar v drami. Poglavitno ulogo igra tu bratova ljubezen do sestre. Kdo ve, če bi ne imela ta drama tudi na odru uspeh, ako bi bilo dejanje, ki je zdaj porazdeljeno v štiri akte, bolj kondenzirano in koncentrirano! . . .

Najboljša stvar v zbirki je po mojem mnenju zadnja, t. j. enodejanka: »Ljubezen«, o kateri pravi pisateljica, da bazira na isti ideji kakor drama »Pravica do življenja«. Meni se vidi, da je »Ljubezen« nekak »gegenstück« ravnokar omenjene drame.

No, »Ljubezen« ni tako brez vsega dejanja in ni tako zgolj le okostje, kakor misli pisateljica! Odveč je v igrici morda oseba Brankova, pa stari Koder in njegova žena naj bi se malo bolj razločevala v svojem mišljenju in govorjenju. Sicer trdijo, da si postaneta mož in žena, ako živita dolgo let skupaj, celo po licih podobna. A vselej to gotovo ni res in vsekakor bi bilo bolj dramatiško, ako bi se stara dva ne odločila oba tako naglo umreti. Na ta način bi se njihovo započetje, ki pride zdaj nekoliko nepričakovano, lahko še bolje motiviralo. Vsekakor je pisateljica na ta svoj proizvod lahko ponosna! Konec ni samo izviren, ampak tudi v resnici krasen. Tista pretrgana, smrtna molitev na koncu pretresa človeka. . .

Prav od srca želim, da bi Slovenci prav pridno segali po knjigi ter se izkazali tako hvaležne neumorno delavni pisateljici, ki je dokazala že večkrat, da je umetniški talent, od katerega pričakujemo še mnogo lepih stvari.

Dr. Fr. Zbašnik.

Jakob Dimnik: Avstrijski junaki. 17 podob. Založil pl. Kleinmayr & Bamberg. Ljubljana 1902. Cena? — Ta 117 strani obsegajoča knjiga je vse hvale vredna, ljudskim šolam kakor nalašč došla. Opisani so v njej po raznih virih N. Salm, J. Kacijanar, Ž. Herberstein, H. Turjaški, A. Turjaški, N. Zrinjski, R. Starhemberg, J. Sobienski, K. Lotarinški, Montecuccoli, E. Savojski, Lavdon, J. Vega, A. Hofer, Nadvojvoda Karel, maršal Radecki, nadvojvoda Albrecht, admiral Tegethoff, b. Kuhn in b. Čehovin. — Pridejanih je 15 bojnih junaških pesmi, največ narodnih, ena poslovenjena in ena Aškerčeva (»Mea Kulpa«). Učitelji pa tudi odrasla mladina bodo to knjigo gotovo s pridom rabili.

S. Rutar.

Dostavek uredništva. Mi menimo, da naj se današnji mladini postavljajo za vzornike pač tudi tisti možje, ki so si za razvoj človeške kulture pridobili zaslug na mirnem polju znanstvenega, umetniškega in humanitarnega dela sploh. Učenjake, iznajditelje, mislilce in epohalne pisatelje ter človekoljube vseh narodov in časov — take duhove mora poleg vitezov meča seveda tudi dobro poznati naša mladina v XX. stoletju! Pričakujemo, da se izda kot dopolnek in pendant še knjiga v našem zmislu.

Slovensko-amerikanski koledar za l. 1902. Založilo in izdalo uredništvo »Glasa Naroda«. VIII. letnik. New-York. Natisnila pl. Kleinmayr & Bamberg. Vel. 4°. 88 str. Lep koledar so izdali naši ameriški rojaki za tekoče leto! Poleg navadne koledarske vsebine ima knjiga vse polno zanimivega čtiva, tako da koledar ni primeren samo za naše prekomorce, nego tudi za nas v stari Evropi. Gospod Trstenjak je temeljito opisal našo belo Ljubljano v narodnem, socialnem in kulturnem oziru ter dokazal, kako se naše mesto lepo razvija izza potresa. Članek je bogato ilustriran. V uvodu temu članku je opisal pisatelj pravega ustvaritelja moderne Ljubljane, g. župana Hribarja, čigar portret prinaša koledar. Poleg Trstenjakovega članka čitamo ilustrirani opis razstave v Buffalu izpod peresa gospod Zmagoslava Valjavca. Gospod Kristan je objavil »Sprevodnikovo povest« in »Lakoto«. Za tem čitamo še več zanimivih črtic iz ameriške domovine, letno kroniko itd. »Slovensko-amerikanski Koledar« je dika vsakega slovenskega salona. Cena 1 krona.

Novi akordi. 4. številka. Januar. Urednik dr. Gojmir Krek. Založnik L. Schwentner v Ljubljani. — Ob novih akordih čitamo tudi v tem sešitku nova skladateljska imena. Ponašati se sme dr. Krekov glasbeni zbornik, da kliče z vsakim sešitkom na dan nove ustvaritelje domačih akordov. Karel Jeraj je eden izmed teh novih, spesnil je z živim temperamentom gondoljero za klavir »Lepo Vido«, melodijozno skladbo, stremečo po sijajnem hrupu in topečo se ob patetičnih izrazih v valovih srčne strasti. Delo ljubeznive hipne invencije je Josipa Procházkke »Barkarola« za klavir, drobna skladba prijazne melodičnosti. Isti skladatelj podaja v tem sešitku še »Nokturno« za gosli in klavir, tožno zabarvano, drhteče ob akcentih boli v opojnosti hrepeneče duše. Čutapolna pesem noči je tudi dr. Gojmira Kreka solonapev »Prošnja«. Zvesto in kongenialno se naslanjajoča na besedilo prelepe Lenanove pesmi, budi skladba ono divno razpoloženje, ki se gane v duši ob miru in milobi sanjave noči. Nagajivost je temeljni značaj Oskar Devovemu solonapevu »Mak«, umerjena razposajenost ljubkuje v njem z dobrodejnim humorjem; skladatelj-novinec je ustvaril v »Maku« simpatično, neprisiljeno skladbo vesele fakture. V zboru dr. Gojmira Kreka »Idila« za mešan zbor se zrcali fino stiliziranje, iz Frana Koruna četverospava »Potrkali na okno...« pa se glasi pristni narodni ton. Mojstrski je Antona Foersterja moški zbor »Povejte ve planine«, odlikuje ga enotnost koncepcije, in učinkljivo vzgrajen je eden najboljših in najlepših njegovih zborov. Tudi organisti najdejo v tem sešitku prispevek k svoji literaturi Ignacija Hladnika krepko se glasečo, gladko izdelano »Fugo« na Nedvčdovo mašno temo »Srca k Tebi povzdignimo«. *Dr. Vladimir Foerster.*

Album slovenskih napevov. 50 slovenskih narodnih napevov za klavir priredil Fran Gerbić. II. zvezek. L. Schwentner v Ljubljani. Cena 3 K.

Kdor hoče umetne cvetlice narediti ali divje rastline kultivirati, temu je treba nežne, čuteče roke in bistrega očesa za naravo. Isto velja glede umetnika, ki izkopava melodije iz domače zemlje, da jih presadi v bajno blesteči vrt umetne umetnosti. Malo komu se to posreči, ne da bi mu mogli oporekati to ali ono. Ali ostanejo napevi pod umetnikovimi rokami tako divji, kakor so vzrasli tam zunaj na kmetih, ali jim vzame umetnik preveč onega pristnega, svežega parfuma, po katerem diši naravna narodna glasba. Med tema dvema sirenama je težko najti pravo pot. Profesor Fran Gerbić ima posebno spretno in srečno roko za obdelovanje narodnih melodij. On jim ne vzame nič od njihovega priprostega značaja, in vendar se nahaja semintja marsikatera lučica, ki daje celotni sliki bolj distingvirano, moderno barvo. On pomaga pri harmonizaciji, kar je edino pravilno stališče glede priredb narodnih motivov. Mogoče, da bi bil smel postopati v tem oziru še bolj samostojno, bolj emancipirano od narodnih harmonizacij. Vsaj glasbeni sladostrastniki to morda na nekaterih mestih žele. Glavna stvar pa je, da je srednje izobraženo občinstvo z delom zadovoljno. Kajti ne zgornjim desetim tisočim, temveč malim ljudem v umetnosti je namenjena ta zbirka. Srednji muzikalni stan pa bode imel z II. zvezkom albuma isto veselje kakor s prvim, ki je doživel lani drugi natisk. *Quelle affaire* pri nas Slovencih! Torej če zabeležimo, da je drugi zvezek Gerbićeve zbirke po istih načelih in v istem duhu urejen kakor prvi, dali smo mu dovolj priporočil na pot. Naj g. Gerbić zaslužno svoje delo nadaljuje. Slovenski pianisti in pianistinje mu bodo hvaležni. *Dr. Gojmir Krek.*

Koncert »Glasbene Matice« v proslavo 60letnice skladatelja dr. Antona Dvořáka, častnega člana imenovanega zavoda, dne 5. januarja t. l. Program je imel bolj instrumentalen nego vokalen značaj; obsegal je večinoma orkestralne točke ali vsaj večinoma točke, pri katerih je stal orkester v ospredju. Priznavamo hvaležno obzirnost na občinstvo in dobro željo, da bi se naši poslušalci seznanili tudi z najnovejšimi instrumentalnimi deli mojstra Dvořáka. Razen tega je bilo nastopanje en masse na zunanje opravičeno s slavnostnim namenom tega koncerta in z dejstvom, da je Dvořák vendar v prvi vrsti instrumentalist. Torej vodstvo »Glasbene Matice« nam je predstavilo Dvořáka kot programnega glasbenika. Igrali so simfonični pesmi »Divja žena« in »Golobček« ter uverturo »Karneval«. Prvi dve kompoziciji sta programni skladbi s programom, tretjo moramo smatrati za programno kompozicijo brez programa; vsa tri dela se pa odlikujejo po izredni duhovitosti, bogatih melodičnih mislih, finem koloritnem okusu in mojstrski instrumentaciji. Temu mora celo zagrizeni nasprotnik ultraprogramne glasbe pritrditi.

Kdor ljubi glasbo kot tako, torej absolutno glasbo, temu bo ouvertura »Karneval« najbolj pri srcu. Dvořák slika v tej ouverturi, katero je Hanslick izvrstno imenoval »škrlatno uverturo«, v nasprotju k »svetlo zeleni« uverturi »V naravi« veselo šumeče, strastno hrepeneče pustno življenje v blestečih bengaličnih ognjih. Med hrupno gibanje pa vpleta kot krasen nežen kontrast ljubezensko šepetanje dveh zaljubljenecv, melodiozen srednji stavek poln poezije, v katerem pojejo gosli v sočnatih legah najprisrčnejšo milostinko. V tej uverturi dokazuje Dvořák, da je resen umetnik, ki se je veliko naučil, da pa pri vsej akademični učenosti ni izgubil naivnosti in svežosti glede ustvarjanja melodij.

Kdor išče v skladbah duhovitih posameznosti, ta je imel gotovo svoje posebno veselje na »Divji ženi« in na »Golobku«. Dvořák nam je podal v tej simfonični pesmi programno glasbo v najboljšem zmislu besede, torej glasbo brez hipermodernih ekstravaganc in brez otročjih igrač. Vse kaže mojstra v iznajdbi melodij in zanimive ritmike.

V baladi »Golobček« je narisan življenje hudobne ženske po smrti svojega moža, katerega je zastrupila. Nenaravnih ritmičnih ali melodičnih, osobito pa abstruznih onomatopoeičnih pikanterij iščeš po Dvořákovih partiturah zastonj. Tam ni nič profesionalnega, pa tudi nič specifično virtuosnega.

Med temi orkestralnimi deli je pel dvorni operni pevec, g. Fran Pacal, arijo iz Dvořákovе opere »Dimitrij« s spremljevanjem orkestra, par pesmi ob spremljevanju klavirja in z gospodično Miro Dev 3 dvospeve, med njimi tudi enega iz oratorija »Sveta Ljudmila«. Gospod Pacal ima gladek, dobro izšolan, dosti obsežen organ in prednaša z umetniškim okusom. Pesmi poje kakor Gregorčič nežno, milo, žensko. Pacal je lirik, krepkih dramatičnih akcentov se izogiba. Da je bila gdč. Dev na svojem mestu, ni treba poudarjati. Za debelo orkestralno spremljevanje pa je bil njen glas prenežen, premajhen, preveč en miniature: Lev, ki položi svojo težko šapo na milo igrajočo se mačkico.

Na koncu koncerta je pel pevski zbor »Glasbene Matice« 2 Dvořáková mešana zbora, in sicer à capella »Padle so pesmi v dušo mi« in s spremljevanjem orkestra »149. psalm«; vse kakor navadno precizno, natančno in vestno sledeč intencijam dirigenta, oziroma skladatelja.

Kakor zbor je vodil g. prof. Hubad tudi vojaški orkester k častni zmagi. Čudili smo se, da more civilen dirigent pri vojaških instrumentalistih v kratkem času toliko lepih uspehov doseči. Javnost izreka g. prof. Hubadu srčno hvalo za vestni trud, s katerim pripomaga koncertom našega prvega glasbenega zavoda do tolikega občnega ugleda.

Dr. Gojmir Krek.

Koncert Emanuela Ondříčka. Mlad virtuoz na goslih se je predstavil dne 11. januarja Ljubljani, 19letni Čeh Emanuel iz umetniški že proslavljene rodovine Ondříčkov. Vsem dobro znani virtuoz Frančišek Ondříček mu je najstarejši brat, pa tudi drugi brat Karel, živeči v Bostonu, je virtuoz na istem glasbilu, na goslih, ki so pripomogle imenu Ondříček do one veljave, ki ga ima danes. Redek primer pač, da vzgoji ena rodovina v bratih kar tri enakovredne umetnike.

Mladi Emanuel Ondříček je absolviral svoje glasbene študije stoprav pred letom dni, bil je gojenec praškega konservatorija, učenec prof. Otok. Ševčika. Profesor Ševčík, star 50 let, je sedaj 10. leto na praškem konservatoriju. V mlajših letih sam koncertujoč virtuoz, je prišel l. 1874. v Rusijo, kjer je ostal do l. 1892. kot učitelj in pozneje vodja, organizator in reformator Kievskega konservatorija. Ševčík se je proslavil v tej dobi kot neprecenljiv pedagog, ki si je ustvaril lastno učno metodo. Metodo to uveljavljajo ob pedagoških učnih delih, ki jih je Ševčík izdal, tudi na konservatorijih v Berlinu, na Lipskem, v Hamburgu, v Parizu, Londonu in New-Yorku; znano je danes Ševčíkovo ime kot najboljšega izmed živečih evropskih pedagogov igre na goslih.

Svojo pedagoško zmožnost je dokumentiral Ševčík, sedanji praški profesor, vidno ob dejstvu, da je poslal v svet tekom zadnjih 3 let kar tri virtuozе, vsemu svetu že predobro znanega Jana Kubelika, Emanuela Ondříčka in lani Jaroslava Kociana.

Trojica nadarjenih teh Ševčikovih učencev poletava sedaj po širnem svetu, Kubelik si pridobiva ravnokar vesoljno Ameriko ob nečudenem uspehu, in posetil je izmed njih drugoimenovani, Ondfiček, našo Ljubljano. Virtuoznost njegove igre je vzorna, presenetljiva in moški se že vede v samozavesti mladeniški umetnik. Krepka moč mu doni izpod loka iz strun, in resnoba muzikalnega mišljenja se zrcali že sedaj v njegovi interpretaciji. Vse kaže to, da ne zaostane najmlajši Ondfiček za bratom Frančiškom, ki si je ravno kot globoko čuteč muzik pridobil posebno slavo med virtuozi-violinisti. In morda Kubelik mladega Ondfička prekosi po blesteči svoji, briljantno lahkotni in genialno okriljeni virtuoznosti, smemo biti prepričani, da bo Ondfičku, ko dozori v popolnega moža, pridobivala pozornost temeljitost tehnike, ki jo pa navdaja toplota globoko čutečega srca in življenska moč mislečega, tvorečega duha.

Spremljevalec na klavirju Charles Veyrych se je izkazal kot tak prav dobrega, pa tudi v dveh solistovskih nastopih je ostal kos svoji nalogi, srečno interpretujoč, in pridobil si je simpatije po fini, nevsiljivi svoji igri.

Dr. Vladimir Foerster.

Koncert čeških filharmonikov iz Prage dne 19. januarja t. l. Izpregovorila je k našim srcem češka glasba, izpregovorila je ob zvokih znamenitega, velikega orkestra čeških filharmonikov, ki so posetili belo Ljubljeno v ponedeljek 20. januarja. Ploskanje, s katerim je nazdravljalo občinstvo izvršujočim glasbenikom, je bilo neprisiljen hvalospev iskrenega navdušenja, tako toplo, soglasno in odkritosrčno podano, da je pretreslo po svoji mogočnosti pač i priznanja vajene koncertante. Živo ostane v spominu vtisk, ki ga je vzbudil sijajni koncert čeških filharmonikov, in zagotovljene ostanejo simpatije temu orkesterskemu združenju, kadarkoli poleti nazaj v Ljubljano k ponovljenemu nastopu.

Na temelju koncertnih prireditev opernega orkestra »Narodnega divadla« v Pragi sloneč, je češka filharmonija mlado združenje, obstoječe v sedanjem sestavu stoprav od oktobra l. l. V svoji sedanji organizaciji se je to združenje osamosvojilo od Narodnega divadla in hoče služiti v naprej kot samostojna korporacija, da širi doma in ob potovanju po tujini češko glasbeno literaturo. Vodja je češkim filharmonikom Ludvík Vítězslav Čelanský, resoluten, ognjevit mlad umetnik, znan tudi kot skladatelj modernega mišljenja.

Tehniško znanje, s katerim se ponaša orkester, je virtuosno, dokaz o tem je podala že prva koncertna točka, Smetanova uvertura k »Prodani nevesti«. Igrali so jo filharmoniki z vervo in z ognjem, ob katerem je kar izpreletavalo presenečenega poslušalca, taječe mu dih in mameče ga z bleskom sijajne soigre. Grandioznost Smetanove simfoniške pesmi »Vltava« in Dvořákové splendidne uverture »Carneval« je dala orkestru priliko, pokazati mojstrstvo v stopnjevanju obsežne skale dinamiških nians, segajoče tja do najburnejšega, gromovitega fortissima, Fibichova divno nežna seljanka »V podvečer« pa je zvalila orkester k umetniški izrednemu poigravanju z najrahljšimi strunami svoje duše; ko mehki dih poezije tajnostnega večernega mraka so splavali orkestrski toni v sanjavi pianissimo. V Dvořákoví dur-simfoniji, skladbi klasičnega oblika, se je odlikoval orkester po tematiški precizni izvršitvi fraziranja in po poglobljenosti pojmovanja glasbenih krasov prelepe partiture. Dodali so hvalečnemu občinstvu v zahvalo valček iz Čajkovskega opere »Evgenij Ončgin«.

Koncert, poln sile in srčnosti, poln ognja in navdušenja, je svedočil o izborni organizaciji koncertujočega orkestra. V ospredju stoji skupina pihal kot najmočnejša opora vse moderne orkestrske umetnosti. Harmonija pihal je v svoji celoti krasno ubrana, po zvoku vzorno proporcionirana, tako da ne ruši enotnosti, ne v barvi ne v zvoku. Godala se vedejo elegantno, odlikujoč se pred vsem v violončelih po mehkoti *soigre* v kantileni, in tvorijo v hitrih pasajah zelo rutinirane skupine.

Z zanimanjem hočemo slediti daljnemu nadobudnemu razvoju umetniškega delovanja inteligentnega češkega orkestra, ki si je stavil idealno nalogo, popularizirati dragocenost češke glasbe po širnem svetu. Vest, da posetijo filharmoniki Ljubljano zopet še letošnjo spomlad, pa nas navdaja z zadovoljstvom, da je uzadovoljil tudi filkarmonike veliki uspeh, ki so ga dosegli med Slovenci.

Dr. Vladimir Foerster.

Slovensko gledišče

A. Drama. — 2. januarja so igrali Davisove »Katakombe« v Kesslerjevem prevodu. Katakombe — čuden naslov! — nam kažejo tisto socialno lestvo, po kateri plezajo uradniki kvišku s pomočjo protekcije, raznih, tudi ženskih spletk itd. Drama, pravzaprav vesela igra, je dobra satira iz birokratske srede, ima veliko ostrih značajev, zajetih naravnost iz življenja, pa tudi dosti — neverjetnosti, ki služijo samo za efekt. Jako spretno zna Davis ravnati s kontrasti. Igra, s katero se je naš repertoar obogatil, je bila skrbno uprizorjena. Vsi igralci, moški in ženski, so izvedli svoje vloge z umetniškim taktom, tako da smo bili popolnoma zadovoljni. — 18. januarja pa smo videli na slovenskem odru prvokrat Schillerjevo »Devico Orleansko«. To klasično-romantično tragedijo je bil prvokrat prevedel Koseski, toda njegov prevod je absolutno neporaben. Če čitaš Koseskega verze, te vije zdaj krč, zdaj se moraš krohovati in od samega smeha jokati, ko vidiš, da ljubi Koseski nikoli ni znal slovenski. Tako brezvestno še nobeden slovenski pisatelj ni ravnal s svojim jezikom kakor Koseski Za oder je »Devico Orleansko« na novo in to dobro prevedel gospod Etbin Kristan. Tragedija se je vobče predstavljala prav dobro, posebno »Jeanne d'Arc« sama je bila popolnoma na mestu. Pri predstavi je tudi vsakdo lahko videl vse vrline in vse hibe Schillerjeve romantično-patetične Muze. Čisto nepotrebno je, da je Schiller prezrl zgodovinski fakt, da je bila Ivana sežgana na grmadi. Tragedija bi bila dobila s takim koncem seveda čisto drugo lice, a zgodovina se ne sme tako potvarjati in kvariti, kakor jo je kvaril Schiller! Za naš ukus tudi niso več tisti neskončni monologi. Ali vzlic temu je snov sama veličastna in dostojna, da se obdela dramatično. Mislimo pa, da bi imela »Devica Orleanska« kot opera, ki bi jo uglasbil pravi mojster, lepši uspeh . . . Nečesa ne smemo zamolčati! Pri uprizoritvi »Devica Orleanske« je igrala tudi skopost veliko, a klavrno ulogo. Kadar se je govorilo o velikih množicah ljudstva, kukalo je na odru izza kulis

kakih petero ljudi! To je bila tista nešteta množica! Če se kaže klasična tragedija, naj se kaže tako, kakor treba! Od veličastnosti do smešne karikature je samo en korak. Ta ščedljivost ni več ščedljivost, nego gledišču samemu pogubna skopost. Dovoljujemo si nekaj predlagati. Kadar potrebujejo v praškem »Narodnem divadlu« veliko statistov, predstavljajočih množico ljudstva, naprosijo razna društva — »Sokol« i. dr. — in ta društva pošljejo svoje člane, ki gredo v gledišče brezplačno statirat — iz golega rodoljubja. Ali bi ne kazalo tudi v Ljubljani kaj takega poskusiti? Prepričani smo, da bi se v vsakem društvu našlo po nekaj ljudi, ki bi šli za par minut na oder brez plače. Samo kostime bi moral deželni odbor pomnožiti. Dne 24. januarja so se ponavljali »Rokovnjači«.

Onjégin.

B. Opera. — Repriza »Smiljana« je bila slaba, in občinstvo po pravici s predstavo nezadovoljno. Zbor in orkester sta bila večkrat občutno narazen; zdelo se je, kakor da bi zbor že svoje uloge več ne znal. Solisti so bili pa prav dobri. Da bi se bila za reprizo (ki se je vršila šele več dni po premieri) odredila vsaj ena izkušnja, bi bila predstava lahko sijajno uspela kakor premiera, katero je kritika po zaslugi tudi prav pohvalila in ž njo k reprizi privabila tudi mnogo zunanjih poslušalcev, da je bilo gledišče napolnjeno. To je tudi dokaz, da naše slovensko občinstvo želi slovanskih oper.

Denarno vprašanje ne opravičuje, da v to poklicani faktorji ne poskrbe za dostojno predstavo reprize, makar bodi to tudi le operno delo skromnega domačega skladatelja, kajti sicer bi morali misliti, da se domače delo nalašč bagatelizira, kar pa vendar ne more biti namen slovenskega dramatičnega društva!

Verdijeva »Traviata« se je uprizorila z novo angaževano gospodično Ševčíkovo (Violeta) in gospodom Ulrichom (Germont), naslednikom umrlega Nollija. Res, opera je bila dobro naštudirana in skrbno uprizorjena, hiša polna, ali moralnega uspeha menda ni imela. Za Wagnerjevim »Tannhäuserjem« in tudi za Vilharjevo »Smiljano« ne gre s »Traviato«. Gledišče ima vendar iz prejšnjih sezon dovolj čeških, poljskih, slovenskih, hrvaških oper, ki nas vsekakor bolj zanimajo in ki bi se dale gornjim bolje privrstiti. No, pa je že moralo tako biti, da je novoangaževana primadona g. Ševčíkova lahko nastopila v svoji najboljši ulogi. Gdč. Ševčíkova ima še dosti lep, bolj tenak, v srednji legi gibčen visoki sopran, ki pa v visokih legah zaostaja v čisti intonaciji; njena igra je dobro premišljena, v petju nastopa sigurno. Gosp. Ulrich (Poljak) ima izdaten visoki bariton; svojo ulogo je pel v italijanskem jeziku. V ostalem so tudi drugi solisti, zbor in orkester prav dobro pripravljeni, in opera je iztekla lepo gladko.

»Rigoletto« Verdijev je uspel pri premieri precej slabo. Zbor ni bil kos svoji ulogi. Gdč. Ševčíkova v »Rigolettu« ni ugajala. Poročevalec »Slov. Naroda« je grajal to predstavo. Prijel je v prvi vrsti prav trdo operni zbor, ki ne prihaja dovolj k izkušnjam in tako polovično pripravljen nastopa. Pravi vzrok tiči v pomanjkanju enotnega razumnega vodstva; pogrešamo občutno izkušenega intendanta. Za časa, ko je bil g. Hubad intendant, je opera lepo uspevala. Da bi bilo potrebno, da se je gospodični Nedbalovi odpovedalo pred koncem sezone, o tem mi nismo prepričani! Posamezne solistovske moči se po našem mnenju premalo izrabljajo; gdč. Nočmi, izborna pevka, že davno ni nastopila!

Plačujoče občinstvo in čast slovenske opere zahtevata remedure; pevski material naše opere je jako dober in je svojo zmožnost pri različnih sijajnih predstavah pokazal.

L. Pahor.

Upodabljavača umetnost

Naša slikarja: I. Vavpotič in M. Strnen sta bila razstavila preteklega meseca par svojih slik. Vavpotič je bil izložil v Kollmanovem oknu več studij. — Strnen je razstavil pri Schwentnerju v jako diskretni daljavi neki damski portret, ki priča o lepem talentu slikarjevem. Samo škoda je, da slika nikakor ni dovršena, nego le bolj skicirana.

Med revijami

»Česká Revue«, ki jo urejata sedaj dr. E. Frida (pesnik Jaroslav Vrchlický) in dr. Raýman, se redno ozira tudi na druge Slované ter na nas Slovence. V prvi številki novega letnika poroča dr. Karasek pod naslovom »Prešerniana« o literaturi, ki je narasla povodom Prešernovega jubileja. Govori o ruskem prevodu Korševem, o Prešernovem albumu, o Vidičevem nemškem Prešernu ter o prevodih v poljskem jeziku. Končno pravi, da smo Slovenci s to Prešernovo literaturo lahko zadovoljni. — »Česká Revue« omenja naš »Ljubljanski Zvon« vslej z največjo pohvalo in ga prišteva k najboljšim slovanskim časopisom. — V 2. zvezku piše Třeštík o hrvaški folkloristiki; * * * studira finsko vprašanje in obsoja z nami vred rusificiranje Finov; Štefan Radič govori o gospodarski samostojnosti južnih Slovanov; dr. Karasek in dr. Prusík poročata o slovanskih časopisih in literaturah. V 3. zvezku piše pesnik in urednik J. Vrchlický duhovit uvodni članek o jubileju Carduccija in Lorma ter riše paralelo med obema pesnikoma. Naš dobri znanec Hoffmeister poroča za »Č. R.« o glasbi.

»Slovanský Přehled« pod uredništvom pesnika Adolfa Černega vsako leto bolj napreduje. Dopisi in članki se odlikujejo po temeljitosti in znanju. V prvi številki novega IV. letnika poroča urednik sam o »Ruski antologiji«, ki sta jo uredila in izdala Vesel in Aškerc, ter pravi, da se je ta zbornik popolnoma posrečil. V tej knjigi dobodo Slovenci antologijo ruske poezije, s kakršno (antologijo) se mi (Čehi) ne moremo ponašati — piše g. Černý — »To ni samo zaslužno, ampak tudi izvrstno delo, ki so ga izvršili pač pesniki!« — piše »Sl. Přehled« o »Ruski antologiji«. Čehi sami, pristavlja g. Černý, še nimajo take antologije, pa tudi drugi Slovani še nimajo enake knjige. — V prvem, tretjem in četrtem zvezku je znamenita razprava hrvaškega publicista St. Radića »Nejdokonalejší představitel slovanské myšlenky« (Jiří Křižanič). Zadnji zvezek je za nas Slovence še posebno zanimiv po članku M. Jame »O slovinském umění výtvarném«, ki se bo še nadaljeval. Pozornost duševnih voditeljev slovanskih zasluži tudi P. Nováka spis »O potřebě slo-

vanských narodopisů«; zakaj »slovanské vědomí musí u nás i u všech ostatních Slovanů býti buzeno, pěstováno, rozšiřováno a všemožně podporováno«; zato mora vsak slovanski narod imeti poleg svojega lastnega narodopisa tudi narodopise o vseh drugih Slovanih. — Take knjige morajo prej ali slej za malo ceno tudi med naše slovensko ljudstvo. —/—

Splošni pregled

† **Josip Noll**, operni pevec in odgovorni urednik »Slovenskega Naroda«, je umrl v 60. letu svoje starosti dne 11. januarja. Pokojnik je bil rojen v Ljubljani, študiral na Dunaju jus, ne da bi bil dovršil svoje študije. Ves navdušen za narodno stvar posvetil se je bil, imajoč krasen bariton, operi in gledišču. Za razvoj slovenskega gledišča ima Noll nevenljivih zaslug. Ko so se bile razmere v Ljubljani obrnile na slabšo stran in je nemškutarstvo dobilo premoč, odšel je Noll po svetu ter peval kot operni pevec z najlepšim uspehom v Zagrebu, v Neapolu, Barceloni, v Odesi in v Kijevu. Povrnivši se leta 1890. v Ljubljano, je bil do svoje smrti režiser tukajšnje opere ter kot pevec njen steber. Svoj glas si je bil ohranil do svoje starosti; šele zadnje leto je bil začel pešati. Zadnja partija njegova je bil Tonio v operi »Pagliacci« . . . Josip Noll je bil po svojem očetu italijanske krvi, kar se je kazalo tudi na njegovem temperamentu; sicer pa je bil čist značaj, dobra duša, iskren slovenski rodoljub, ki se ni sramoval idealov svoje mladosti. Časten spomin zaslužnemu opernemu pevcu Nollju!

† **Dragotin Jesenko - Doksov**, uradnik banke »Slavije« in slovenski pesnik, je umrl tukaj dne 22. januarja ob 12^{1/2} popoldne za šénom v 37. letu svoje dobe, ostavivši vdovo in sedmero nepreskrbljenih otrok. Pokojnik je bil porojen v Ljubljani, je obiskaval gimnazijo, ne da bi bil naredil maturo. Vstopil je bil pri banki »Slaviji«, kjer je služil do smrti. Jesenko je bil duhovit mož in je imel resničen pesniški dar, o katerem pričajo njegove precej številne pesmi, ki jih je priobčeval pod staroslovenskim imenom »Doksov«. (T. Doksov) v »Slovanu«, v »Ljubljanskem Zvonu« in drugod. Tudi prevajal je veliko (dram in libretov) za dramatično društvo. Da se je bolj harmonsko razvijal, bi bil imel nemara večjih uspehov. Zadnja leta je zvenela v njegovih pesmih satirska struna; življenske težave so ga pritiskale čimdalje bolj. Sicer pa je bil kot pesnik velik idealist, ki je visoko mislil o poklicu in pomenu pesniške besede. Slovenski jezik je poznal dobro; veliko njegovih pesmi ima pravo estetiško vrednost. Dobro bi bilo zbrati njegove raztresene poezije in jih izdati čim prej, ne samo zato, ker so zbirke vredne, nego tudi zato, da bi dobili njegovi nedorasli otroci majhen spomin po svojem očetu — od založnika . . . Pogreba v življenju skromnega pesnika Doksova se je bila udeležila dolga vrsta ljudi iz vseh slojev, zlasti veliko dam; na čelu so korakali uradniki banke »Slavije« s svojim ravnateljem, g. županom Hribarjem.

Javna predavanja v Ljubljani. Dne 12. januarja je predaval v »Mestnem domu« pred mnogobrojnim občinstvom iz vseh slojev g. ravnatelj Šubic o bistvu električne moči na električnih železnicah s posebnim ozirom na ljub-

ljanski električni tramvaj. Svoje temeljito predavanje je pojasnjeval z risbam in električnimi eksperimenti. Znano je, da je g. Šubic strokovnjak v elektrotehnikih. — Dne 19. januarja je govoril g. dr. Tavčar v »ženskem izobraževalnem društvu« o tematu »žena in javnost« ter dokazoval, kako potrebno je dandanes, da se naše ženstvo začne bolj zanimati za javne razmere v človeški družbi in da se ne sme več zapirati v svojo otroško sobo. Naše Slovenke naj bi posnemale ženstvo velikih prosvetljenih narodov, med katerimi igrajo ženske dandanes važno ulogo v politiki, literaturi, v znanstvu in v umetnosti. — Dne 26. januarja pa je predaval mestni fizik, g. dr. Kopřiva, o nalezljivih boleznih in sredstvih, kako se jih ubranimo. Jako aktualen predmet iz obče higijene! — Ponavljamo, da nas ta javna predavanja izredno vesele, ker je to resnično pozitivno delo na polju ljudske prosvete. Vivant sequentes!

Podporno društvo za slovenske visokošolce v Pragi se je ustanovilo pred kratkim v metropoli češki. Tako društvo je bilo poleg enakih društev v Gradcu in na Dunaju potrebno tudi za Prago, odkar študira na tamošnji češki univerzi čimdalje več slovenskih akademikov. Čehi so se poprijeli s pravo bratsko ljubeznijo dela in podporno društvo je bilo ustanovljeno: Pri prvi volilni seji so bili izvoljeni v odbor: Predsednikom nadinženir pri dež. odboru g. F. Tomšič, njega namestnikom dež. svetnik g. dr. Boh. Franta, blagajnikom, advokat gosp. dr. I. Ettl z Hvozdomilu, tajnikoma akad. slikar g. Jos. Germ in amanuensis univ. knjižnice g. dr. Ivan Žmavc; namestnikom sta bila izvoljena. c. kr. rudniški nadkomisar g. Rad. Vidic in redaktor g. Kufner; revizorjema advokat g. dr. K. Šebesta in revident dež. železnic gosp. G. Sporn. Že pri prvi seji se je pokazalo živo zanimanje za velevažno društvo pristopom med ustanovnike in člane; upati je, da bode tudi domovina spoznala veliki pomen tega društva ter se odzvala pozivu odborovemu z enako požrtvovalnostjo.

Rusko svobodno vseučilišče v — Parizu. To je odgovor na brutalnosti ruskega birokratizma, katerih posledice so bili znani dijaški nemiri po ruskih vseučiliščih. Moderna ruska inteligencija je do grla sita policijskega jerobstva, ki se razteza celo na univerze in strahuje profesorje in dijake. Ti birokrati so daleč zaostali za duhom časa, a mlada ruska inteligencija hrepeni in žeja po svobodi. A ker te svobode doma ne najde, išče je »za mejo«. Bogataši ruske kolonije pariške so sklenili ustanoviti v francoski prestolnici svobodno vseučilišče in najznamenitejši učenjaki so obljubili svojo pomoč. Na tem vseučilišču se bodo učile posebno socialne znanosti. Kaj pač poreče na to gospod Pobjedonoscev, ki si domišlja, da sta slovanstvo in despotizem identična pojma.

Popravek: Na strani 101. čitaj pod naslovom članka (»Slovenci v Ameriki«) opomnjo Konec (ne: Dalje.).

